

ROLUL CULTURAL ȘI FILANTROPIC AL FAMILIEI MIHAIL

Ileana CIOAREC*

Abstract: The present article focuses on the cultural and philanthropic role played by the Mihail family in Romanian society and especially in Oltenia. At the end of the nineteenth century and early twentieth-century, members of this family are involved in the onset and development of numerous cultural institutions: agricultural school model Barza, the Philharmonic Society of Craiova. They provided with large sums the Carol I High School and granted the students of this institution many scholarships and books. Just after the death of the last male representative of this family, in 1936, the Romanian state became the legatee of all properties with specific missions: the foundation of upper agriculture school in Bucharest, a hospital in Caracal and some maternities in Bucharest and Craiova, improving the situation of rural churches, and mutual aid for the poorest people.

Keywords: Oltenia, Mihail family, philanthropy, socio-cultural development.

Resumé : L'article présent est centré sur le rôle culturel et philanthropique joué par la famille Mihail dans la société roumaine et notamment en Olténie. À la fin du XIXe siècle et début de la première moitié du XXe siècle, les membres de cette famille se sont impliqués dans l'apparition et le développement des nombreuses institutions culturelles: l'école modèle d'agriculture de Bârza, la Société Philharmonique à Craiova. Ils ont soutenu avec des importantes sommes d'argent le Lycée de Carol I et ils ont accordé aux étudiants de nombreux bourses d'études et des livres. Juste après la mort du dernier représentant masculin de cette famille, en 1936, l'état roumain devient le légataire de toutes les propriétés avec des missions précises: le fondement d'une école supérieure d'agriculture à Bucarest, d'un hôpital au Caracal et des certaines maternités à Bucarest et à Craiova, l'amélioration de la situation d'églises rurales, l'aide mutuelle des personnes les plus pauvres.

Mots clés: Olténie, famille Mihail, philanthropie, développement socio-culturelle.

Între negustorii sud-dunăreni care au desfășurat un intens comerț pe teritoriul nord-dunărean s-au remarcat, în mod deosebit, aromânii.

În secolul al XVII-lea, ei au început să se implice în activitățile comerciale în proporții mult mai mari decât în secolele anterioare, ajungând, potrivit istoricului Constantin C. Giurescu¹, să facă legătura între Occident și Orient. Până atunci,

* CS III dr., Academia Română, Institutul de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova. E-mail: ileanacioarec@yahoo.com.

¹ Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III. *De la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârșitul epocii fanariote (1601–1821)*, București, Editura All Educațional, 2003, p. 307

aceștia s-au limitat la a face un comerț intens, mai ales cu statele italiene, în special cu Veneția. În secolul al XVIII-lea, s-a constatat o schimbare în orientarea activității lor comerciale. Au părăsit comerțul cu Veneția din cauza taxelor prea mari impuse mărfurilor², direcționându-și afacerile spre alte țări din Europa: Ungaria, Austria, Germania și Țările Române. La sfârșitul secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea, un număr mare de aromâni s-au stabilit la Craiova, jucând un rol important în dezvoltarea economică și culturală a acestui oraș. Printre acești aromâni s-a numărat și *familia Mihail*, originară din părțile Salonicului.

Membrii familiei Mihail vor juca, la sfârșitul secolului al XIX-lea și în prima parte a secolului al XX-lea un rol important în viața culturală a societății românești și în special a Olteniei.

Primul reprezentant care a susținut dezvoltarea culturală a Olteniei a fost Constantin Mihail, zis Dini, fiul lui Nicolae Mihail și al Victoriei Mihail, născută Emanoil. Acesta a înființat Școala de Agricultură model de la Bârza-Dolj „Nicolae Mihail” care urma să fie „un izvor de lumină pentru folosul obștesc”³. Construcția lăcașului acestei instituții de învățământ, proiectat de arhitectul Carol Litarzek, a început la 21 mai 1883 și s-a finalizat în anul 1884. Inaugurarea școlii, pusă sub autoritatea Ministerului Cultelor, s-a făcut la 8 septembrie 1885, în prezența familiei Mihail, a arendașilor și ispravnicilor de moșii precum și a anumerose personalități din oraș. Dintre acestea putem aminti pe Gheorghe Chițu (fost ministru al Instrucție Publice), Ion Kalinderu (fost consilier al Înaltei Curți de Casație, administrator al Domeniilor Coroanei), Dimitrie Căpreanu (primul președinte al Curții Apelative din Craiova), Vasile Gârleșteanu (președinte al Comitetului Permanent al județului Dolj), G. Constantinescu (directorul Liceului Carol din Craiova), Gr. Căsănescu (directorul gimnaziului real din Craiova), P. Vidrașcu (revizor școlar al județului Dolj), A. Enculescu (suprefectul plășii Jiul de Jos)⁴. Instrucția elevilor, grupați în patru clase, urma să fie asigurată de două cadre didactice: Ion Pretorian și soția sa, Elena. Cei doi aveau ca sarcină ca în fiecare lună, să trimită proprietarului școlii un raport privind situația școlară a fiecărui elev. În anul 1920,

Ion C. Mihail, fiul lui Constantin Mihail și al Matildei Spiro, a donat acestei instituții un teren cu o suprafață de 12 hectare pe care trebuia să fie creată o pepinieră cu pomi fructiferi și un câmp de experiență pentru cultura a diferite plante, care să fie folosite, pe de o parte, la educația practică a copiilor iar, pe de altă parte, să asigure un oarecare venit din care urmau să fie făcute numeroase îmbunătățiri la localul școlii⁵.

² *Aromânii. Istorie. Limbă. Destin* (coord. Neagu Djuvara), București, Editura Fundației Culturale Române, 1996, pp. 96–97.

³ ANSJ Dolj, Fundația Jean Mihail, dosar 122/1879–1887, f. 7.

⁴ *Ibidem*, f. 4

⁵ *Ibidem*, dosar 122/1934, f. 6; dosar 1/1920–1924, f. 1–4.

În octombrie 1889, Constantin Mihail a fost solicitat de Nicolae Stănculescu, primarul comunei Drănic, să cedeze un teren și să contribuie financiar la înființarea unei instituții de învățământ în această localitate⁶.

O altă instituție, a cărei apariție este legată de eforturile financiare, depuse de același reprezentant al familiei Mihail, a fost „Societatea filarmonică din Craiova”⁷, înființată în anul 1880, la cererea primarului orașului și a unui număr de artiști locali ca Alexandru Glogoveanu, I.M. Zaman, Costache Haralambie, Gheorghe Simonis și D. Rathi⁸. Prin intermediul acestei societăți, conduse de Constantin (zis Dini) Mihail, au fost aduși în oraș numeroși artiști precum violonistul Sivorio, violoncelistul Popper, flautistul Terschak și cântărețul George Cavadia⁹.

Membrii familiei Mihail nu s-au limitat numai la înființarea unor instituții de cultură în orașul de pe Jiu, ci au sprijinit cu importante sume de bani și pe cele deja create. Astfel, Jean Mihail, al doilea fiu al lui Constantin Mihail și al Mathildei Spiro, a făcut importante donații Colegiului Național “Carol I” la începutul secolului XX. Tot el a acordat burse și cărți elevilor merituoși din această instituție școlară¹⁰.

În anul 1936, Jean Mihail a lăsat prin testament întreaga sa avere statului român:

„să fie întrebuințată în opera de utilitate publică, care să dea satisfacție unora din numeroasele trebuințe reclamate de dezvoltarea și propășirea țării noastre”¹¹.

Aceasta era formată din peste 80.000 ha teren arabil, vii, livezi, păduri, izlazuri, heleștee, nenumărate imobile, 30 milioane de lei (aur), în numerar, depuși la bănci sau aflați în casele de fier din locuințele din Craiova și București, aproximativ nouăzeci și cinci de milioane în afecte și acțiuni depuse la diferite bănci din București, Craiova, Tecuci, Oradea, Satu Mare, Baia Mare, bijuterii și lucrări din colecția de tablouri și de artă decorativă europeană. Legatar testamentar era numit Statul Român, reprezentat prin Ministerul de Domenii și Agricultură care urma să vândă toate bunurile funciare, în loturi de câte trei hectare sătenilor stabiliți pe ele, la prețuri rezonabile. Erau păstrate pădurile și terenurile care erau destinate înființării de ferme model și de școli practice de agricultură.

În testament se prevedea ca, prin Casa Școalelor, să fie înființate școli primare superioare și biblioteci populare în comunele unde erau moșiile lui Jean Mihail și o Școală Superioară de Agricultură, creată în împrejurimile capitalei sau

⁶ *Ibidem*, dosar 123/1889–1890, f. 21.

⁷ ANSJ Dolj, Colecția Manuscrise, Fond Jean Porubsky, pachet VII, *Craiova de altădată*, f. 124.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Constantin Deca, *George Simonis despre viața muzicală și artistică din trecutul Craiovei*, în: „Oltenia. Studii. Documente. Culegeri”, seria a III-a, an X, 2006, nr. 1–2, p. 126–127.

¹⁰ Alexandru Fireșcu, Constantin Ghiorghiu, *Craiova, mon amour. File de arhivă istorică și sentimentală*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 2003, p. 69.

¹¹ ANSJ Dolj, fond Primăria Municipiului Craiova, Serviciul Contencios, dosar 26/1937, f. 4–9; *Convergențe culturale și naționale în istoria Universității din Craiova* (coord. Dinică Ciobotea), Craiova, Editura Aius, 2008, p. 149.

pe una dintre proprietățile sale din județul Ilfov, cea mai apropiată de București, care să pregătească pe viitori specialiști în domeniul agricol:

În convingerea ce am că producțiunea agricolă va rămâne încă multă vreme izvorul principal al avuției țării noastre, cu toate progresele ce se vor realiza în celelalte ramuri de activitate națională, doresc a se înființa o Academie de Agricultură organizată după modelele cele mai perfecționate din alte țări și adoptate condițiilor speciale ale țării noastre, în care să se concentreze dezvoltarea tuturor studiilor și lucrărilor în legătură cu Agricultura și din care să se poată recruta pe viitor elementele necesare pentru răspândirea învățământului agricol în diferite părți ale țării¹².

Instituțiile de învățământ nou create trebuiau să fie dotate, potrivit dorinței lui Jean Mihail, cu materialul școlar de care aveau nevoie. Școala Superioară de Agricultură de la București, care conform dorinței lui Jean Mihail, urma să poarte numele său, trebuia să fie recunoscută de Stat, să aibă personalitate „morală” (juridică – n.n.) și o existență autonomă. Corpul didactic, care urma să instruiască pe viitori cursanți, era numit de către stat. El trebuia să se ocupe de administrația instituției de învățământ superior, să numească și să supravegheze personalul administrativ, să alcătuiască bugetul și să introducă „reforme și îmbunătățirile reclamate de progresul timpului și de nevoile noi, ce vor arăta”¹³. Din consiliul de administrație al Școlii Superioare de Agricultură urmau să facă parte alături de profesori, și câte un delegat desemnat de Ministerul Instrucțiunii Publice, Universitatea din București și Academia Română.

Un fapt rămâne consemnat cu certitudine:

Jean C. Mihail a dorit o instituție academică de agricultură în împrejurimile Bucureștilor, iar nu la Craiova, considerând că apropierea acesteia de ministerul de resort sau de Academia Română îi dădea valențe naționale și o mare siguranță.

Jean Mihail își exprima dorința ca în școlile ce urmau să se înființeze, să se predea alături de materiile de bază și noțiuni elementare de igienă, de medicină populară și organizare a statului astfel încât copiii care absolveau cursurile acestor instituții școlare să aibă cât mai multe cunoștințe practice pe care să le folosească apoi în viața de zi cu zi. Plata cadrelor didactice trebuia să se facă de către Casa Școalelor sau de autorități cu banii obținuți tot din vânzarea bunurilor lui Jean Mihail. El solicita ca elevii sărmani care frecventau regulat cursurile acestor școli să primească îmbrăcăminte.

În testament se mai menționa și crearea unui fond special pentru premii speciale care să fie acordate de Academia Română celor mai bune lucrări științifice, literare și artistice.

O atenție deosebită a acordat Jean Mihail și asigurării sănătății locuitorilor. În testament, el menționa că lasă fonduri pentru înființarea unui spital la Caracal și a

¹² ANSJ Dolj, fond Primăria Municipiului Craiova, Serviciul Contencios, dosar 26/1937, f. 6.

¹³ *Ibidem*.

unor maternități model la Craiova și București, sub conducerea lui Constantin Angelescu, fostul ministru al Instrucțiunii Publice. În legătură cu maternitatea de la București, preciza și locul unde aceasta să fie amplasată (Șoseaua Beilicului), dar și profilul secțiilor pe care urma să le aibă (o secție de obstetrică medicală cu 60 de paturi, o secție de chirurgie ginecologică cu 20 de paturi, o secție pentru femei gravide și o secție pentru puericultură). Cerea ca această instituție medicală să fie prevăzută și cu o sală de conferințe, un amfiteatru pentru cursuri, un muzeu, locuințe pentru personalul medical și administrativ, un laborator și un „amfiteatru pentru morți” (morgă – n.n.).

Un alt capitol al testamentului se referea la ajutorarea oamenilor bolnavi și sărmani din diverse localități.

Jean Mihail cerea ca din banii rezultați să se facă dotă fetelor sărace, să fie îmbrăcați copiii săraci din mediul rural, să se creeze fonduri speciale pentru întrajutorarea populației sărace din Drobeta Turnu Severin și a bolnavilor din comuna Tecuci, să se înființeze un azil de bătrâni la Turnu Măgurele.

Jean Mihail s-a preocupat și de îmbunătățirea situației bisericilor din mediul rural, solicitând ca suma de 200.000 lei să fie dată Casei Bisericilor pentru repararea și pictarea bisericii din Drăgănești-Tecuci.

În testament erau menționate și sumele de bani pe care statul român trebuia să le plătească procuriștilor (ing. Ștefan Constantinescu, Craiova; Gheorghe Popovici, Craiova; Jak Iakobsohn, Craiova) prietenilor săi (Antonia Pies, Craiova; Valeria Hohman, București; Jose Ficu Eschenasy, București; avocat Virgil Mironescu, Tecuci; dr. Constantin Angelescu; I.G. Duca)¹⁴.

Toate fondurile și bunurile rămase în seama Statului au constituit averea Fundației „Mihail”, înființată la 1 septembrie 1936. Din păcate, în condițiile celui de-al Doilea Război Mondial și al anilor comunizării României, aceasta a fost dispersată, înstrăinată sau distrusă.

Familia Mihail a jucat pe toată perioada existenței sale un rol important în dezvoltarea culturală a României și, în special, a Olteniei.

¹⁴ANSJ Dolj, fond Primăria Municipiului Craiova, Serviciul Contencios, dosar 26/1937, f. 4–9.